

Edward T. Brett
THE NEW ORLEANS SISTERS OF THE HOLY FAMILY.
African American Missionaries to the Garifuna of Belize.
Notre Dame: Notre Dame University Press, 2012, 227 sid.

Sisters of the Holy Family var den tidigaste romersk-katolska kongregationen som grundades av och för afro-amerikanska kvinnor. Initiativtagare var Henriette Delille (1813-1863), en *femme de couleur libre* med afro-amerikansk mor och franskättad far, som levde hela sitt liv i New Orleans. Det dröjde dock femtio år innan gruppen fick officiell status. Det första steget togs redan på 1830-talet, då Delille skapade ett systraskap, vars medlemmar verkade bland fattiga och sjuka afro-amerikaner. Först 1887 blev kongregationen officiellt erkänd och ärkebiskopen fastställde deras konstitution. Under hela processen kom gruppen att ifrågasättas i det rasistiska samhället och mötte starkt motstånd, bland annat från ”vita” ordnar och kongregationer. Segregation var en grundläggande princip och afro-amerikanska kvinnor nekades tillträde till alla andra ordnar och kongregationer. Å andra sidan välkomnade inte Sisters of the Holy Family kvinnor som ansågs ha alltför mörk hudfärg eller var frigivna slavar. Detta betraktades som en nödvändighet för att överhuvudtaget accepteras i kyrkan. Den nya kongregationen startade skolor på flera ställen i Louisiana och inriktade sig framförallt på fattiga afro-amerikanska barn, men systrarnas verksamhet saknade en fast ekonomisk grund, eftersom de knappt kunde ta ut skolavgifter och bidragen från den lokala kyrkan var knappa.

Historikern Edward T. Brett har skrivit en bok om kongregationens mission i Brittiska Honduras, som idag är den självständiga staten Belize. Det finns relativt få studier av USA-ianska kvinnliga kongregationers missionsarbete och i princip inget har skrivits om Sisters of the Holy Family, utöver krönikor författade av medsystrar. Författarens kronologiska avgränsning är ganska självklar. Han behandlar de 110 år som kongregationen verkade i Brittiska Honduras/ Belize, mellan 1898 och 2008. Källmaterialet är framförallt dokument från kongregationens arkiv i New Orleans, men Brett använder sig också av intervjuer och korrespondens med systrar som verkat i Belize. Studien är kronologiskt disponerad och har två huvudavsnitt med Andra vatikankonciliet som vattendelare.

Den skola systrarna ansvarade för låg i Stann Creek district i södra delen av landet. Eleverna var framförallt garífunas, ättlingar till slavar som efter ett uppror på 1790-talet deporterats från den karibiska ön San Vicente till Centralamerikas östkust. Den första gruppen Holy Family-systrar som anlände till Brittiska Honduras leddes av Mother Austin Jones (1861-1909). Hon och kongregationen hade goda kontakter med den apostoliske vikarien, jesuiten Salvatore Di Pietro, som beslutade att de inte skulle stå under hans jurisdiktion utan vara direkt underställda moderhuset i New Orleans. Systrarna anlände i princip utan några kunskaper om landet och befolkningen. De insåg snart att språket skulle bli ett problem. Garífunas förstod i regel inte engelska utan talade ett språk som var en blandning av engelska, franska och olika afrikanska språk, men undervisningsspråket blev ändå engelska och undervisningen skedde på exakt samma sätt som i Förenta staterna. Med tanke på att inte fler än tio systrar verkade i landet på samma gång var deras pedagogiska inflytande mycket betydande. Till skillnad mot hemlandet fanns ingen formell rassegregation i Brittiska Honduras och förutom garífunas deltog barn från flera andra befolkningsgrupper i undervisningen, flickor såväl som pojkar.

Di Pietro avled 1899 och efterträddes av Frederick Hopkins, en engelsk jesuit, som var apostolisk vikarie i 25 år. Han var inte alls lika positiv till systrarna som företrädaren och stred om jurisdiktionen. Dessutom minskade han systrarnas ekonomiska resurser till ett minimum. Tyvärr finns det bara ett mycket begränsat källmaterial som beskriver systrarnas arbete mellan 1920- och 1950-talet. De drabbades hårt av den ekonomiska kollapsen 1929 och på 1930-talet brann skolan ned, men antalet elever ökade stadigt. I mitten av 1950-talet hade det stigit till över tusen, fördelade på grundskola och lärarutbildning. I början av 1970-talet drev kongregationen tre skolor, inkluderat en high school, med sammanlagt 2200 elever. Av eleverna blev ett antal medlemmar i kongregationen. Sammanlagt ett fyrtiotal kvinnor från Brittiska Honduras avlade löftena fram till konciliat, bland dem många garífunas, vilka oftast också kom att verka i Förenta staterna under kortare eller längre perioder. Några av eleverna blev katolska präster och en blev Belizes första katolska biskop.

Andra vatikankonciliat och medborgarrättsrörelsen innebar stora förändringar för det kvinnliga ordenslivet. I Förenta staterna öppnades fler ordnar för afro-amerikanska kvinnor. Efter konciliat förändrades systrarnas dräkt, en nog så viktig reform, och den nya var betydligt mer avpassad för utåtriktad verksamhet och arbete i länder med hett klimat. Den

efterkonciliära kyrkan öppnade sig också i större utsträckning mot andra kristna grupper och systrarnas high school i Belize omformades 1974 till ett ekumeniskt samarbetsprojekt tillsammans med anglikaner och metodister, något som måste sägas vara ovanligt. På grund av sitt lilla antal och bristande ekonomiska resurser minskade systrarnas inflytande över skolan och kallelserna blev mycket färre.

Brittiska Honduras fick ett visst mått av självständighet 1962 och strax därefter började det officiellt benämnas Belize, men landet blev en nationalstat först 1981.

Självständighetsprocessen innebar bland annat att garífunas fick större kulturellt självmedvetande och i slutet av 1970-talet ville garífuna-systrar läsa vissa gemensamma böner på sitt eget språk, men mötte starkt motstånd från de afro-amerikanska medlemmarna, som menade att allt även i fortsättningen skulle läsas på engelska och att de inte ville lära sig det kreolspråket. Även om inte språkstriden var den enda orsaken, kan man observera att ingen garífunakvinna har avlagt löften i kongregationen sedan dess. Från 1980-talet ändrade systrarna i viss utsträckning sitt arbete och verkade inte minst genom hembesök hos de allra fattigaste, bland annat maya-befolkningen nära gränsen till Guatemala. I början av 1990-talet levde bara fyra systrar i Belize och den sista medlemmen lämnade landet 2008 för att återvända till New Orleans. Två kvinnliga kongregationer finns i dag kvar i Belize, Sisters of Mercy och Pallottine sisters, vilka fram till konciliet var stängda för afrikansk-ättade kvinnor, men som sedan öppnats också för dem.

Det är en fascinerande historia som Edward T. Brett kan berätta. Han är uppenbart imponerad av det betydande arbete som en mycket liten grupp systrar med synnerligen begränsade resurser lyckades genomföra, men det är absolut ingen hagiografisk historia utan en mångfacetterad och källkritisk skildring. Inomkyrklig rasism och inomkyrkliga konflikter blir tydliga. Det handlar om den underordnade ställning som kvinnliga kongregationer hade före konciliet, och i viss mån fortfarande har, och om det motstånd afro-amerikanska kvinnor mötte inom och utom kyrkan. Brett kombinerar studier av dokument i kongregationens arkiv i New Orleans med muntlig historia, men det är tydligt att det finns luckor i materialet framförallt rörande 1930- och 1940-talet, vilket påverkar resultatet. Dessutom nekades författaren, utan tydlig förklaring, plötsligt tillgång till arkivet i ett sent stadium av projektet. Sammantaget ger Brett ett viktigt bidrag till en mycket lite känd del av usa-iansk och latinamerikansk kyrko- och missionshistoria, som visar hur ras, kön, ekonomi och religion har samspelat i ett konkret sammanhang, vilket också ger många mer allmänna insikter.

MAGNUS LUNDBERG